

Öğretmenlerin Çocuk Haklarına İlişkin Davranışlarının Ortaokul ve Lise Öğrencileri Bakış Açısından İncelenmesi¹

Arzu Özyürek^{a*}, Vahdet Bağatır^b, Ferhan Koparan^c, Fatma Çelik^d, Ayşenur Aydın^e

^aKarabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Karabük.

^{b,c,d,e}Karabük Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Karabük.

Öz

Çocuk hakları, bireyin özgürleşmesinin bir parçasıdır. Bu çalışmada, ortaokul ve lise öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin davranışlarını öğrencilerin bakış açılarına göre incelemek amaçlanmıştır. Araştırma betimsel tarama modelindedir. Verilerin toplanmasında, Kişisel Bilgi Formu ve Prof. Dr. Semra Ünal danışmanlığında Dağlı (2015) tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Çalışma grubunu, 231 ortaokul ve 251 lise öğrencisi olmak üzere 482 öğrenci oluşturmuştur. Veriler, sınıf ortamında toplanmış, daha sonra bilgisayar ortamına girilerek analiz edilmiştir. Verilerin analizinde yüzde ve frekans dağılımlarından yararlanılmıştır. Sonuç olarak; ortaokul öğrencilerine göre, öğretmenlerin çocuk haklarına genel olarak riayet ettikleri, lise öğrencilerine göre ise öğretmenlerin çocuk hakları konusunda tutarsız davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular, alan yazın ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Hakları, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Öğretmen Davranışları

Analysis of Teachers' Behavior on Children's Rights Based on the Views of Junior High and High School Students

Abstract

Children's rights are part of the individual liberties. The present study aimed to analyze the behavior of junior high and high school teachers on children's rights based on the views of the students. The study was conducted with descriptive survey model. A Personal Information Form and a survey form developed by Dagli (2015) under the consultancy of Prof. Dr. Semra Ünal was used to collect the study data. The study group included 231 junior high and 251 high school, a total of 482 students. The data were collected in classroom environment and then analyzed in computer environment. Data analysis was conducted with percentage and frequency distributions. The study findings demonstrated that teachers generally observed children's rights in general according to the junior high school students, and high school students stated that teachers exhibited inconsistent behavior on children's rights. The findings are discussed based on the literature.

Keywords: Children's Rights, Convention on the Rights of the Child, Teacher Behavior

1. GİRİŞ

Çocukluk 18 yaş öncesi dönemi kapsamaktadır ve belki de bireyin hayatındaki en önemli zaman dilimini oluşturmaktadır. Çünkü gelişimin en hızlı olduğu, çocukların bakım ve başkalarının gözetimine ihtiyaç duydukları yaşam dönemi, çocukluk dönemidir. Çocukluk döneminin ve çocuğun, günümüzde değerinin çok daha iyi anlaşıldığı söylenebilir. Her toplumun geleceğini oluşturan çocuklardır ve bu açıdan, çocuk hakları insan haklarının, toplumsal özgürlüğün ve bireyin özgürleşmesinin önemli bir parçasıdır.

¹ Bu çalışma, Karabük Üniversitesi tarafından 7-9 Mayıs 2018 tarihinde düzenlenen 5. Ulusal Çocuk Gelişimi Öğrenci Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

*Yazışma adresi. Email: a.ozyurek@karabuk.edu.tr

Çocuklukta ve yetişkinlikteki bağımsızlık anlayışı aynı olduğundan çocukların da hakları olmalıdır ve bu haklar içinde bulunulan zamana paralel olarak geliştirilmelidir (Fazlıoğlu, 2007). Çocuk hakları, 18 yaşın altındaki her bireyin hayatta kalması için gereksinim duyulan şeyleri kapsar ve gelecekte istikrarlı bir haya telde etme fırsatı sunar (Save the Children Fund, 2006). Normal gelişim gösteren çocuklar kadar engelli çocuklar için de belirle bazı haklar kabul edilmiştir. Engelli çocuklar, dünyanın pek çok ülkesinde dışlanarak ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Birçok ülkede engelli bireyler destekleniyor olmasına rağmen engelli hakları ihlalleri devam etmekte ve henüz yasal mevzuatın tamamlanmadığı görülmektedir (UNICEF, 2007).

Çocuk haklarıyla ilgili yasal anlamda ilk düzenlemeler, İngiltere'deki madende ucuz işçi olarak çalıştırılan çocuk işçiler için yapılmıştır. Yıpratıcı çalışma ortamındaki çocukların ve gençlerin gece çalıştırılması 1831'de yasaklanmış, bu yasanın işe yaramadığı görülmüştür. Daha sonra 1842'de bir yasayla kadın ve 10 yaşından küçük çocukların madenlerde çalıştırılmaları yasaklanmıştır (Kaya, 2011). Bu uygulamaların, yakın gelecekte imzalanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin temellerini oluşturduğu söylenebilir. Çocukların 18 yaşına kadar korunup bakılması gerektiği kabul edilmiş, fakat bazı ulusal yasalara göre 18 yaşından önce belli konularda özerklik tanınabileceği kabul edilmiştir (Tezcan, 2006). BM genel kurulunda 1989'da kabul edilip 1990 yılında yürürlüğe giren Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocuğu birey olarak gelişen ve olgunlaşarak büyüyen, gereksinimleri olan birey olarak görmektedir. İlgili sözleşmede, anne-baba veya çocuğu yaşatma, geliştirme, koruma gibi konularda sorumlu bireylerin hak ve görevleri uzlaşma sağlanmış, çocuğa geleceği ilgilendiren kararlara katılma hakkı tanınmıştır (UNICEF, 1992). Sözleşmede, çocukların korunması için evrensel standartların belirlenmesi ve çocukların durumunu amaçlayan programlar için çerçeve oluşturmaktadır. Sözleşme her yönden çocukları şiddet ve istismara karşı korumayı amaçlamaktadır (Kaya, 2011). Başlangıçta yasal olarak bağlayıcılığı olmayan ve uluslararası alanda tanıma temel amacıyla oluşturulan Çocuk Hakları Sözleşmesi, günümüzde farklı bir boyut kazanmıştır. Uluslararası çocuk haklarının korunması politikası, çocuk haklarına hukuki bir çerçeve sunmakta ve bu haklar için bir yürütme mekanizması oluşturmaktadır. Çocuk haklarının uluslararası çerçevede doğrudan veya dolaylı olarak korunması için UNICEF, UN, UNESCO ve ILO gibi kuruluşlar işlev görmektedirler (Rojas, 2018).

Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalayan taraf devletlerden biridir. Toplumun geleceği olan bu çocuklara, geleceğe sağlıklı adımlar atabilmeleri için Çocuk Hakları Sözleşmesi doğrultusunda tüm imkanların sağlanması gerekir. Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuğun yaşatılması, korunması, geliştirilmesi, bakımı, barınması eğitimi vb. konularda ilke, madde ve yeni yaklaşımlar geliştirmiştir. Çocuğun tüm çıkarlarını gözeten, tüm hakların onların yararına ve gereksinimlerine cevap veren sözleşmedeki prensipleri kendilerine görev edinen öğretmen ve yöneticilere büyük sorumluluk düşmektedir.

Çocuk haklarına yönelik çalışmalar incelendiğinde, öğretmen ve öğrencilerin çocuk haklarına bakışının (Oktay ve Kumbaroğlu, 2011) ve öğretmen adaylarının çocuk hakları konusundaki bilgilerinin değerlendirildiği (Özmen ve Kaymak Özmen,

2011), üniversite öğrencilerinin çocuk hak ve ihlallerine bakış açılarının (Akkocaoğlu, Albayrak ve Özdemir, 2011), ilköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin belirlendiği (Demir, Aslantürk ve Giyik, 2011) çalışmalara rastlanmıştır. Dündar ve Hareket (2017), Türkiye’de çocuk haklarına yönelik lisans üstü tezleri inceledikleri çalışmalarında, daha çok deneysel olmayan yöntem ve nicel veri analizinin kullanıldığı belirlemişlerdir. Çalışma sonucunda, eğitim-öğretim ortamlarında çocuk haklarına ilişkin farkındalık durumlarının belirlenmesi, farkındalığın gelişimi amacına yönelik araştırma desenlerinin kullanılan çalışmaların yapılmasının alana katkı sağlayacağını ileri sürmüşlerdir. Eğitim hayatı boyunca birçok öğretmenle muhatap olan çocukların, okul içerisinde sahip oldukları haklarına ne kadar saygı duyulduğu ve genel anlamda çocukların kendilerine ait hakların ne kadar farkında olduklarının, öğretmenlerin de çocuk haklarından haberdar olup olmadığını bilmek çocuğun yüksek yararını gözetmek adına büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada ise, ortaokul ve lise öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin davranışları, öğrencilerin bakış açılarına göre incelenmiştir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçladığından betimsel tarama modelindedir. Tarama araştırmalarında çok sayıda katılımcı aynı soruları cevaplar. Geçmişte yapılan davranışlar, deneyimler veya özelliklerden zaman sırasıyla ilgili sonuçlar çıkarılır (Karasar, 2006; Neuman, 2013).

2.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu 2017-2018 öğretim yılında Karabük İli Yenice ilçesinde ortaokul 5-8. sınıflardan 108 erkek 123 kız olmak üzere 231 öğrenci ve lise 9-12. sınıflardan 135 erkek ve 117 kız olmak üzere 252 öğrenci (n=484) oluşturmuştur. Öğrencilerin %8,1’i 5.sınıf, %16,6’sı 6.sınıf, %16,8’i 7.sınıf, %6,4’ü 8.sınıf, %18’i 9.sınıf, %14,9’u 10.sınıf, %14,5’i 11.sınıf ve %4,6’sı 12. sınıf öğrencisidir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında, 2015 yılında Sümeyye Kübra Dağlı’nın Prof. Dr. Semra Ünal danışmanlığında “Öğretmenlerin Çocuk Haklarına İlişkin Davranışlarının Öğrenciler Tarafından Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans bitirme tezi için geliştirdiği anket formu kullanılmıştır. Anketin ilk bölümünde kişisel bilgiler, ikinci bölümde katılımcıların çocuk haklarına ilişkin öğretmenlerini değerlendirilmesine yönelik 35 soru ve son bölümünde görüşlerin belirtilmesine ilişkin açık uçlu bir soru bulunmaktadır. İkinci bölüm dördüncü derecelendirme şeklinde oluşturulmuştur ve katılımcılardan verilen ifadelerle “Kesinlikle Katılıyorum”, “Çoğunlukla Katılıyorum”, “Nadiren Katılıyorum”, “Kesinlikle Katılmıyorum” şıklarından birini işaretleyerek cevap vermeleri istenmektedir (Dağlı, 2015).

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Etik ve resmi kurum izinleri alındıktan sonra, lise ve ortaokullarda çalışmaya katılmaya gönüllü öğrencilere, okul rehber öğretmenleri yardımıyla anket

uygulanmıştır. Veriler bilgisayar ortamına girilmiş, analizlerde yüzde ve frekans dağılımlarından yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Tablo 1’de, ortaokul ve lise öğrencilerinin, öğretmenlerin çocuk haklarına bakış açısına yönelik sorulara verdikleri cevapların yüzde ve frekans dağılımları verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Görüşlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Madde no	Ortaokul								Lise							
	Hiçbir Zaman		Ara Sıra		Çoğunlukla		Her Zaman		Hiçbir Zaman		Ara Sıra		Çoğunlukla		Her Zaman	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1	1	0,4	23	10,0	50	21,6	157	68,0	5	2,0	45	17,9	65	25,9	136	54,2
2	16	6,9	56	24,2	68	29,4	91	39,4	23	9,2	121	48,2	54	21,5	53	21,1
3	124	53,7	71	30,7	11	4,8	25	10,8	64	25,5	119	47,4	36	14,3	32	12,7
4	13	5,6	25	10,8	39	16,9	154	66,7	34	13,5	28	11,2	43	17,1	146	58,2
5	30	13,0	60	26,0	56	24,2	85	36,8	62	24,7	91	36,3	63	25,1	35	13,9
6	12	5,2	54	23,4	48	20,8	117	50,6	27	10,8	96	38,2	61	24,3	67	26,7
7	39	16,9	31	13,4	42	18,2	119	51,5	50	19,9	83	33,1	71	28,3	47	18,7
8	6	2,6	27	11,7	57	24,7	141	61,0	25	10,0	81	32,3	89	35,5	56	22,3
9	8	3,5	24	10,4	44	19,0	155	67,1	19	7,6	33	13,1	61	24,3	138	55,0
10	43	18,6	10	4,3	32	13,9	146	63,2	51	20,3	44	17,5	40	15,9	116	46,2
11	13	5,6	38	16,5	64	27,7	116	50,2	20	8,0	58	23,1	73	29,1	100	39,8
12	4	1,7	23	10,0	63	27,3	141	61,0	63	9,2	23	25,1	93	37,1	72	28,7
13	7	3,0	29	12,6	58	25,1	137	59,3	6	2,4	75	29,9	103	41,0	67	26,7
14	114	49,4	53	22,9	36	15,6	28	12,1	72	28,7	104	41,4	36	14,3	39	15,5
15	35	15,2	125	54,1	36	15,6	35	15,2	17	6,8	102	40,6	75	29,9	57	22,7
16	4	1,7	36	15,6	65	28,1	126	54,5	20	8,0	57	22,7	81	32,3	93	37,1
17	7	3,0	20	8,7	52	22,5	152	65,8	12	4,8	46	18,3	71	28,3	122	48,6
18	12	5,2	34	14,7	57	24,7	128	55,4	32	12,7	53	21,1	76	30,3	90	35,9
19	9	3,9	39	16,9	56	24,2	126	54,5	58	23,1	77	30,7	63	25,1	53	21,1
20	7	3,0	33	14,3	52	22,5	139	60,2	31	12,4	79	31,5	67	26,7	74	29,5
21	11	4,8	50	21,6	64	27,7	106	45,9	23	9,2	77	30,7	70	27,9	81	32,3
22	44	19,0	27	11,7	30	13,0	130	56,3	52	20,7	32	12,7	34	13,5	133	53,0
23	21	9,1	18	7,8	46	19,9	146	63,2	36	14,3	46	18,3	53	21,1	116	46,2
24	18	7,8	66	28,6	65	28,1	82	35,5	33	13,1	99	39,4	63	25,1	56	22,3
25	15	6,5	37	16,0	65	28,1	114	49,4	20	8,0	70	27,9	94	37,5	67	26,7
26	10	4,3	33	14,3	66	28,6	122	52,8	35	13,9	73	29,1	72	28,7	71	28,3
27	8	3,5	21	9,1	54	23,4	148	64,1	15	6,0	41	16,3	77	30,7	118	47,0
28	6	2,6	23	10,0	48	20,8	154	66,7	13	5,2	46	18,3	79	31,5	113	45,0
29	29	12,6	47	20,3	56	24,2	99	42,9	39	15,5	56	22,3	58	23,1	98	39,0
30	14	6,1	40	17,3	56	24,2	121	52,4	23	9,2	71	28,3	82	32,7	75	29,9
31	15	6,5	29	12,6	60	26,0	127	55,0	42	16,7	50	19,9	92	36,7	67	26,7
32	12	5,2	31	13,4	61	26,4	127	55,0	16	6,4	67	26,7	99	39,4	69	27,5
33	113	48,9	72	31,2	24	10,4	22	9,5	132	52,6	66	26,3	27	10,8	26	10,4
34	46	19,9	30	13,0	37	16,0	118	51,1	61	24,3	60	23,9	51	20,3	79	31,5
35	12	5,2	38	16,5	47	20,3	134	58,0	29	11,6	66	26,3	63	25,1	93	37,1

Tablo 1 incelendiğinde, “1-Öğretmenler okulda uymamız gereken kuralları açıkça bildirir.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %68’i ve lise öğrencilerinin %54,2’si “her zaman” cevabını vermişlerdir. “2-Herhangi bir konuda öğrenciler düşüncelerini öğretmenlere karşı rahatça ifade edebilirler.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %39,4’ü

“her zaman” ve lise öğrencilerinin %48,2’si “ara sıra” cevabını vermişlerdir. “3-Okulda istenmeyen bir davranış sergilediğinde öğretmenler aşağılayıcı sözler söylerler.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %53,7’si “hiçbir zaman” ve lise öğrencilerinin %47,4’ü “ara sıra” cevabını vermişlerdir. “4-Öğretmenler sınıf başkanını seçimle belirler.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %66,7’si ve lise öğrencilerinin %59,2’si “her zaman” cevabını vermişlerdir. “5-Okul ile ilgili kararlarda öğretmenler öğrencilerin görüşünü alırlar.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %36,8’i “her zaman” ve lise öğrencilerinin %36,3’ü “ara sıra” cevabını vermişlerdir.

“6-Kendimi etkileyen bir sorun hakkında öğretmenlerden bilgi alabilirim.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %50,6’sı “her zaman” ve lise öğrencilerinin %38,2’si “ara sıra” cevabını vermişlerdir. “7-Öğretmenler, öğrenciler arasında ayrım yapmaz.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %51,5’i “her zaman” ve lise öğrencilerinin %33,1’i “ara sıra” cevabını vermişlerdir. “8-Öğretmenler öğrencilerin düşüncelerine saygı duyar.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %61’i “her zaman” ve lise öğrencilerinin %35,5’i “çoğunlukla” cevabını vermişlerdir. “9-Uyuşturucu, sigara gibi bağımlılık yapan maddelerin zararlı etkilerine karşı öğretmenler bilgi verirler.” ifadesine ifadesine ortaokul öğrencilerinin %67,1’i ve lise öğrencilerinin %55’i “her zaman” cevabını vermişlerdir. “10-Öğretmenler öğrencilere ait özel bilgileri başkalarıyla paylaşmaz.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %63,2’si ve lise öğrencilerinin %46,2’si “her zaman” cevabını vermişlerdir.

“11-Eğitim ve meslek seçiminde öğretmenler, öğrencileri bilgilendirir.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %50,2’si ve lise öğrencilerinin %39,8’i “her zaman” cevabını vermişlerdir. “12-Okulumuzda sağlığımızı korumak için öğretmenler gerekli tedbirleri alırlar.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %61’i “her zaman” ve lise öğrencilerinin %37,1’i “çoğunlukla” cevabını vermişlerdir. “13-Öğretmenler öğrencilerle olumlu iletişim kurarlar.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %59,3’ü “her zaman” ve lise öğrencilerinin %41’i “çoğunlukla” cevabını vermişlerdir. “14-Öğretmenler, öğrencileri notla tehdit eder.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %49,4’ü “hiçbir zaman” ve lise öğrencilerinin %41,4’ü “ara sıra” cevabını vermişlerdir. “15-Öğrenciler olumsuz davranış gösterdiğinde öğretmenler bağırır.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %54,1’i ve lise öğrencilerinin %40,6’sı “ara sıra” cevabını vermişlerdir.

“16-Öğretmenler okul içinde ve dışında gerekli güvenlik tedbirlerini alırlar.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %54,5’i ve lise öğrencilerinin %37,1’i “her zaman” cevabını vermişlerdir. “17-Öğretmenler, öğrencileri dersi dinlemeye ve katılmaya teşvik eder.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %65,8’i ve lise öğrencilerinin %48,6’sı “her zaman” cevabını vermişlerdir. “17-Öğretmenler, öğrencileri dersi dinlemeye ve katılmaya teşvik eder.” “18-Öğretmenler kültürel ve sosyal etkinliklere katılmaları için öğrencileri destekler.” ifadesine ortaokul öğrencilerinin %55,4’ü ve lise öğrencilerinin %35,9’u “her zaman” cevabını vermişlerdir. “19-Çocuk hakları konusunda öğretmenler, öğrencileri bilgilendirirler.” ortaokul öğrencilerinin %54,5’i “her zaman”

ve lise öğrencilerinin %30,7'si "ara sıra" cevabını vermişlerdir. "20-Öğretmenler öğrencilerin kişiliğine saygı duyarlar." ortaokul öğrencilerinin %60,2'si "her zaman" ve lise öğrencilerinin %31,5'i "ara sıra" cevabını vermişlerdir.

"21-Öğretmenler dinlenme ve diğer ihtiyaçlarımız için teneffüs vakitlerimizi tam olarak kullanırlar." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %45,9'u ve lise öğrencilerinin %32,3'ü "her zaman" cevabını vermişlerdir. "22-Öğretmenler, öğrencileri din, mezhep ve düşüncelerinden dolayı yargılamazlar." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %56,3'ü ve lise öğrencilerinin %53'ü "her zaman" cevabını vermişlerdir. "23-Öğretmenler, özel hayatın gizliliğine önem verirler." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %63,2'si ve lise öğrencilerinin %46,2'si "her zaman" cevabını vermişlerdir. "24-Öğrenciler sınav kağıtlarını görmek istediklerinde öğretmenler bu talebi anlayışla karşılarlar." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %35,5'i "her zaman" ve lise öğrencilerinin %39,4'ü "ara sıra" cevabını vermişlerdir. "25-Öğretmenler, öğrencilerin yararını gözeterek kararlar alırlar." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %49,4'ü "her zaman" ve lise öğrencilerinin %37,5'i "çoğunlukla" cevabını vermişlerdir.

"26-Öğretmenler, öğrencilerin demokratik haklarını kullanabilmeleri için çaba gösterirler." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %52,8'i "her zaman" ve lise öğrencilerinin %28,7'si "çoğunlukla" cevabını vermişlerdir. "27-Öğretmenler derse katılımı teşvik eder." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %64,1'i ve lise öğrencilerinin %47'si "her zaman" cevabını vermişlerdir. "28-Öğrencinin kaza ve yaralanmalarda gerekli tedaviyi alabilmesi için öğretmenler çaba gösterir." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %66,7'si ve lise öğrencilerinin %45'i "her zaman" cevabını vermişlerdir. "29-Okulumuzda öğrenci kulüpleri ve dernekleri faaliyet göstermektedir." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %42,9'u ve lise öğrencilerinin %39'u "her zaman" cevabını vermişlerdir. "30-Öğretmenler, öğrencilere yönelik okul dışındaki kişilerden gelebilecek olumsuzluklara karşı öğrencileri bilgilendirirler." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %52,4'ü "her zaman" ve lise öğrencilerinin %32,7'si "çoğunlukla" cevabını vermişlerdir.

"31-Öğretmenler, disiplini öğrencilerin kişilik haklarına saygılı bir biçimde sağlarlar." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %55'i "her zaman" ve lise öğrencilerinin %36,7'si "çoğunlukla" cevabını vermişlerdir. "32-Öğretmenler ders işlenirken öğrencilere yeterince söz hakkı tanırırlar." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %55'i "her zaman" ve lise öğrencilerinin %39,4'ü "çoğunlukla" cevabını vermişlerdir. "33-Öğretmenler, öğrencilere lakap takarlar." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %48,9'u ve lise öğrencilerinin %52,6'sı "hiçbir zaman" cevabını vermişlerdir. "34-Öğretmenler kız ve erkek öğrenciler arasında ayırım yapmazlar." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %51,1'i ve lise öğrencilerinin %31,5'i "her zaman" cevabını vermişlerdir. "35-Öğretmenler, öğrencilerini medyadaki zararlı yayınlara karşı uyarırlar." ifadesine ortaokul öğrencilerinin %58'i ve lise öğrencilerinin %37,1'i "her zaman" cevabını vermişlerdir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre, ortaokul ve lise öğrencileri ankette bulunan 1, 4, 9, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 27, 28, 29, 33, 34, 35. Maddelere aynı cevabı vermişlerdir ve bu maddelerde yer alan hakları öğretmenlerin gözettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Geriye kalan on sekiz maddeyi ise ortaokul ve lise öğrencileri farklı cevaplamışlardır. Bu on sekiz maddeden “Herhangi bir konuda öğrenciler düşüncelerini öğretmenlere karşı rahatça ifade edebilirler.” ifadesine ortaokul öğrencileri çoğunlukla “her zaman” cevabını verirken lise öğrencileri “ara sıra” cevabını vermişlerdir. Bu durum, ortaokul öğretmenlerinin öğrencilerinin düşüncelerine önem verdikleri, lise öğretmenlerinin ise öğrencilerin düşüncelerine çok fazla önemsemediklerini düşündürülebilir.

“Okulda istenmeyen bir davranış sergilediğinde öğretmenler aşağılayıcı sözler söylerler.” ifadesine ortaokul öğrencileri çoğunlukla “hiçbir zaman” cevabını verirken lise öğrencileri ise “ara sıra” cevabını vermişlerdir. Bu durum, ortaokul öğretmenlerinin öğrencilere karşı hoşgörülü bir tutum sergilediklerini, lise öğretmenlerinin ise öğrencilere karşı ara sıra rencide edici bir tutum sergilediklerini düşündürülebilir.

“Okul ile ilgili kararlarda öğretmenler öğrencilerin görüşünü alırlar.” “Kendimi etkileyen bir sorun hakkında öğretmenlerden bilgi alabilirim.” “Öğretmenler, öğrenciler arasında ayırım yapmaz.” ifadelerine ortaokul öğrencileri çoğunlukla “her zaman” cevabını verirken lise öğrencileri “ara sıra” cevabını vermişlerdir. Bu durum, ortaokul öğretmenlerinin öğrencilerinin görüşlerini önemsedikleri, öğrencilerine danışmanlık yaptığı ve adaletli davranış gösterdiği; lise öğretmenlerinin ise öğrencilerinin görüşlerine ara sıra önemsedikleri, danışmanlık yaptıkları ve adaletli olmayan davranışlar gösterdiklerini düşündürmüştür.

“Öğretmenler öğrencilerin düşüncelerine saygı duyar.” “Okulumuzda sağlığını korumak için öğretmenler gerekli tedbirleri alırlar.” ve “Öğretmenler öğrencilerle olumlu iletişim kurarlar.” ifadelerine ortaokul öğrencileri çoğunlukla “her zaman” cevabını verirken lise öğrencileri “çoğunlukla” cevabını vermişlerdir. Bu durum, ortaokul ve lise öğretmenlerinin öğrencilerinin düşüncelerini önemsedikleri, öğrencilerin sağlıklarını korumak için çaba gösterdikleri ve öğrencilerine hoşgörülü bir yaklaşımda bulduklarını düşündürmüştür.

“Öğretmenler, öğrencileri notla tehdit eder.” ifadesine ortaokul öğrencileri çoğunlukla “hiçbir zaman” cevabını verirken lise öğrencileri “ara sıra” cevabını vermişlerdir. Bu durum, ortaokul öğretmenlerinin öğrencilerine not konusunda korkutmadıkları, lise öğretmenlerinin ise öğrencilerini ara sıra not ile korkuttuklarını düşündürmüştür.

“Çocuk hakları konusunda öğretmenler, öğrencileri bilgilendirirler.” “Öğretmenler öğrencilerin kişiliğine saygı duyarlar.” ve “Öğrenciler sınav kağıtlarını görmek istediklerinde öğretmenler bu talebi anlayışla karşılarlar.” ifadelerine ortaokul öğrencileri çoğunlukla “her zaman” cevabını verirken lise öğrencileri “ara sıra”

cevabını vermişlerdir. Bu durum, ortaokul öğretmenlerinin çocuk hakları konusunda bilgili oldukları, öğrencilerini bir birey olarak görüp saygı duydukları ve öğrencilerinin isteklerini yerine getirdikleri; lise öğretmenlerinin ise çocuk hakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları, öğrencilerine ara sıra saygı duymadıkları ve öğrencilerinin isteklerini her zaman yerine getirmediğini düşündürmüştür.

“Öğretmenler, öğrencilerin yararını gözeterek kararlar alırlar.” ifadesine ortaokul öğrencileri çoğunlukla “her zaman” şeklinde yanıtlamışlarken, lise öğrencileri bu maddeye “çoğunlukla” cevabını vermişlerdir. Bu durum, ortaokul öğretmenlerinin öğrencilerin yararlarını gözeterek karar aldıkları, lise öğretmenlerinin ise nadiren de olsa öğrencilerinin yararlarını gözetmeden karar aldıklarını düşündürmüştür.

“Öğretmenler, öğrencilerin demokratik haklarını kullanabilmeleri için çaba gösterirler.” “Öğretmenler, öğrencilere yönelik okul dışındaki kişilerden gelebilecek olumsuzluklara karşı öğrencileri bilgilendirirler.” “Öğretmenler, disiplini öğrencilerin kişilik haklarına saygılı bir biçimde sağlarlar.” “Öğretmenler ders işlenirken öğrencilere yeterince söz hakkı tanır.” ifadesine ortaokul öğrencileri çoğunlukla “her zaman” şeklinde cevaplarırken, lise öğrencileri bu maddeye “ara sıra” cevabını vermişlerdir. Bu durum, ortaokul öğretmenlerinin, öğrencilerinin demokratik haklarını kullanmaları için çaba gösterdikleri, öğrencilerini okul dışındaki kişilere gelebilecek olumsuzluklara karşı bilgilendirdikleri, öğrencilerinin kişilik haklarına saygılı bir biçimde disiplini sağladıkları, öğrencilere ders işlerken yeterince söz hakkı tanıdıkları; lise öğretmenlerinin ise öğrencilerinin demokratik haklarını kullanabilmeleri için çoğunlukla çaba göstermedikleri, öğrencilerini okul dışındaki kişilerden gelebilecek olumsuzluklara karşı nadiren de olsa bilgilendirmedikleri, öğrencilerinin kişilik haklarına saygılı bir biçimde nadiren de olsa disiplini sağlamadıkları, öğrencilerine yeterince söz hakkı tanımadıklarını düşündürmüştür.

“Öğretmenler, öğrencilere lakap takarlar.” ifadesine ortaokul öğrencileri çoğunlukla “hiçbir zaman” şeklinde ve cevaplarırken lise öğrencileri “ara sıra” cevabını vermişlerdir. Bu durum, ortaokul öğretmenlerinin öğrencilerine lakap takmadıkları, lise öğretmenlerinin ise ara sıra öğrencilerine lakap taktıklarını düşündürmüştür.

Çalışma bulguları, öğretmenlerin çocuk hakları konusunda tam anlamıyla duyarlı olmadıklarını göstermektedir. Alan yazında yapılan çalışmalarda bireyler ve ortama göre çocuk haklarına ilişkin farklı görüşlerin olduğunu ortaya koymaktadır. Oktay ve Kumbaroğlu (2011), öğretmen ve öğrencilerin çocuk haklarına başını değerlendirdiği çalışmalarında, ortaokul öğrencileri ve öğretmenlerin görüşlerini Çocuk Hakları Sözleşmesi’nden alınan 40 soruluk bir anketle elde etmişlerdir. Sonuç olarak, ankette yar alan tüm hakların ev ve okul ortamında önemli görüldüğü belirlenmiştir. Öğrenciler hakların önem varlık derecesine ev ortamında okul ortamından daha yüksek puanlar vermişlerdir. Öğretmenlere göre ise haklar ev ve okul ortamında önemli görülmüştür. Öğretmen ve öğrencilerin çocuk haklarına bakışının benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Özmen ve Kaymak Özmen (2011), tezsiz yüksek lisans öğretmen adaylarının çocuk hakları konusundaki bilgi düzeyleri ve bilgi gereksinimlerini belirlemeyi amaçladıkları çalışmaları sonucunda; öğretmen

adaylarının toplumda çocuk haklarına bir duyarlık oluşturulması gerektiği, kendilerini toplumda duyarlık geliştirecek noktada algılamadıkları, adayların yarından fazlasının konuyla ilgili bir yayın okumadıkları belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının yasal düzenlemeler, çocuğun gelişimi, mevcut uygulamalar, aile ve toplum konularında bilgi edinmeyi ihtiyaçları olduğu belirlenmiştir. Ayrıca iletişim ve çocuk haklarıyla ilgili uygulamalar konusunda bilgi edinmemeye ihtiyaç duyduklarını vurgulamışlardır.

Öğrencilerin, öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin davranışlarını değerlendirmeleri gelişim dönemleri ve çevrelerindeki yetişkinlerin tutumlarını farklı yorumlamalarından da kaynaklanabilir. Öğrencilerin yaşı büyüdükçe yetişkin davranışlarına daha eleştirel bakabilirler veya çocuk haklarına ilişkin farkındalıkları artmış olabilir. Konuyla benzer olarak, Akkocaoğlu, Albayrak ve Özdemir (2011), üniversite öğrencilerinin çocuk hak ve ihlallerine ilişkin bakış açılarını tespit etmeyi amaçladıkları çalışmalarında, öğrencilerin çocuk haklarını sözleşmelerle korunması taahhüt edilen kurallar değil çocukların doğuştan sahip olduğu haklar olarak değerlendirmişlerdir. Yaşanan çocuk hakları ihlallerine, çözülemeyecek derece büyük bir problem olarak ifade ettikleri, sorunların çözümünü kendileri dışında aradıkları belirlenmiştir. Demir, Aslantürk ve Giyik (2011), ilköğretim okulu öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında öğrencilerin bilmediği ve elde edemediklerini düşündükleri hakları olduğu, hakların uygulanmasında ev ve okul arasında farklar olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Yeterince uygulanmadığı düşünülen haklar konusunda sınıf ve cinsiyete göre farklılıklar olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak, ortaokul öğrencilerinin lise öğrencilerine göre çocuk haklarına ilişkin çoğu konuda öğretmenlerini daha olumlu bir tutum sergiliyor olarak gördükleri söylenebilir. Çalışma sonuçları ve alan yazın bilgilerinden yola çıkarak, öğretmenlerin çocuk hakları konusunda hassas davranmalarının onları model alacak öğrenciler açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir. Öğretmen öğrencilerin düşüncelerine ve görüşlerine önem vermeli, danışmanlık yapmalı, demokratik haklarını kullanma fırsatı sunmalıdırlar. Öğrenciler arasında adaletli davranmak önemlidir. Öğretmenler öğrencilere adil olmalı, not ile tehdit etmemeli ve hoşgörülü davranmalıdırlar. Öğretmen öğrencileri okul dışından gelebilecek tehlikelere karşı bilgilendirmeli herhangi bir kaza hastalık ve yaralanma gibi durumlardan öğrencilerin zarar görmemesi için gerekli tedbirleri almalıdırlar.

KAYNAKÇA

- Akkocaoğlu, N., Albayrak, A. ve Özdemir, P. (2011). Üniversite öğrencilerinin çocuk hak ve ihlallerine ilişkin bakış açıları üzerine nitel bir araştırma. *I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı-1*, ss:403-413 (Yay.Haz: A.Gülan, M. R. Şirin ve M. C. Şirin). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Dağlı, S. K. (2015). Öğretmenlerin Çocuk Haklarına İlişkin Davranışlarının Öğrenciler Tarafından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demir, A., Aslantürk, D. ve Giyik, Ş. (2011). İstiklal ilköğretim okulu öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşleri. *I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı-1*,

- ss:315-327 (Yay. Haz: A. Gülan, M. R. Şirin ve M. C. Şirin). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Dündar, H. ve Hareket, E. (2017). Türkiye’de Çocuk Hakları Bağlamında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Araştırma Eğilimlerinin İncelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (1), 77-90.
- Fazlıoğlu, Z. (2007). Çocuk Hakları Konusunda Öğretmenleri ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kaya, S. Ö. (2011). Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları ile ilgili Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyonkocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2006). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: 2006.
- Neuman, W. L. (2013). Toplumsal Araştırma Yöntemleri. Ankara: Yayınodası Yayıncılık.
- Oktay, A. ve Kumbaroğlu, N. (2011). Öğretmenlerin ve öğrencilerin çocuk haklarına bakışının değerlendirilmesi. *I.Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı-1*, ss:365-381 (Yay.Haz: A.Gülan, M. R. Şirin ve M. C. Şirin). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Özmen, A. ve Kaymak Özmen, S. (2011). Tezsiz yüksek lisans öğretmen adaylarının çocuk hakları konusunda bilgi düzeyleri ve bilgi gereksinimleri. *I.Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı-1*, ss:381-393 (Yay.Haz: A.Gülan, M. R. Şirin ve M. C. Şirin). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Rojas, W. A. (2018). Measuring Children’s Human Rights Violations: Constructing an International Index of Children’s Human Rights. Retrieved: <http://academic.uprm.edu/cisa/Waldemar%20Arroyo%20Derechos%20Humanos.pdf> , 05.06.2018.
- Save the Children Fund. (2006). Children’s Rights: A Teacher’s Guide, London. Retrieved: http://peacefulschoolsinternational.org/wp-content/uploads/childrens_rights_a_teachers_guide.pdf , 05.06.2018.
- Tezcan, D. (2006). İnsan Hakları El Kitabı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- UNICEF. (1992). BM İnsan Hakları Merkezi-Çocuk Hakları Sözleşmesi Destekleyici Not.
- UNICEF. (2007). Promoting the Rihgts of Children with Disabilities. Innocenti Digest No. 13. Innocenti Research Centre. Retrieved: http://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/children_disability_rights.pdf, 05.06.2018.